

3. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібн. / І.З. Должанський. – К. : Вид-во ЛКА, 2006. – 384 с.
4. Диніна К. Стратегія формування конкурентних переваг / К. Диніна // Персонал. – 2009. – № 1. – С. 78-84.
5. Скибінський С.В. Маркетинг : підручник. – Ч. 1. / С.В. Скибінський. – Львів : Вид-во ЛКА, 2000. – 640 с.
6. Пшенишнюк І.О. Імідж підприємства як метод конкурентної боротьби / І.О. Пшенишнюк // Економіка та держава : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 5. – С. 19-21.

Скибинский С.В., Луцкий Х.В. Уровень удовлетворения потребителя как метод конкурентной борьбы

По материалам исследования конкурентной среды кафе-кондитерской "Цукерня" рассмотрена необходимость формирования высокого уровня удовлетворения потребностей потребителя. Предложены основные методы конкурентной борьбы. Обоснованы такие понятия, как уровень обслуживания и насыщенность товарного ассортимента. Публикация описывает важность удовлетворенности потребителя как один из основных методов конкурентной борьбы.

Ключевые слова: имидж, деловая репутация, позиционирование, качество, уровень обслуживания, товарный ассортимент, потребитель, предприятие, конкурент.

Skybinsky S.V., Lutskiv Kh.V. The level of satisfaction the consumer as methods of competitive struggle

By research of competitive environment cafe – confectionery "Tsukernya" the article deals with the necessity of forming a high level of customer satisfaction. It is offered to use methods of competition. There are concepts such as service levels and saturation substantiated. The publication describes the importance of customer satisfaction as one of the main methods of competition.

Keywords: image, business reputation, positioning, product quality, service, product portfolio, the consumer, enterprise competitor.

УДК 338.23

Доц. Б.Ю. Кишакевич, д-р екон. наук – Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Розглянуто основні чинники, які впливають на формування дієвого механізму забезпечення економічної безпеки України в умовах подолання негативних наслідків світової фінансової кризи 2008-2009 рр. та посилення сучасної боргової кризи в Єврозоні.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, боргова криза, платіжний баланс, бюджетний дефіцит, структура експорту, диверсифікація експорту.

Актуальність проблеми. В умовах широкомасштабної світової фінансової кризи актуально постає питання щодо забезпечення економічної безпеки нашої держави. Ця проблема має серйозний макроекономічний, соціальний та стратегічний підтекст. Як показали результати опитування, який проводив Центр із вивчення фінансових інновацій та компанія PwC, сьогодні банкіри бояться нової кризи більше, ніж коли-небудь за останні 13 років [1]. Непропорційно сильний вплив нещодавньої світової фінансової кризи на Україну, порівняно з іншими подібними країнами, потребує ретельної оцінки економічних умов та економічної політики, що передували кризі. Глибоке розуміння цих проблем необхідне для того, щоб оцінити ефективність вжитих антикризових заходів.

Мета роботи – аналіз ключових факторів, які найбільш істотно впливають на економічну безпеку України із врахуванням негативних наслідків світової фінансової кризи.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблеми щодо формування дієвого механізму забезпечення економічної безпеки України в умовах безпрецедентної світової фінансової кризи та посилення боргової кризи в Єврозоні досліджували чимало вітчизняних науковців, таких як: В.М. Геєць, В. Литвицький, О.С. Галушко, О.А. Кириченко [2], С.В. Мелесик [2], І.О. Ревак [3] та ін. У роботі [4] проаналізовано вплив світової кризи ліквідності на Україну та запропоновано низку практичних рекомендацій для відновлення економіки країни. Проте питання щодо впливу боргової кризи країн Єврозоні на економічну безпеку України є недостатньо висвітленим і потребує більш детально дослідження.

Виклад основного матеріалу. З погляду науки про управління, криза – це переломний етап у функціонуванні будь-якої системи, у процесі якої вона піддається впливу ззовні та зсередини, що потребує якісно нового реагування з її боку. З погляду циклічності розвитку ринкової економіки – економічна криза – фаза економічного циклу, під час якої відбувається різке відновлення порушених відтворювальних пропорцій шляхом спаду виробництва, недовантаження виробничих потужностей, зростання безробіття та ін.

Аналіз показав, що світова фінансова криза – це форма вираження суперечності між реальним та фінансовим капіталом, між різними країнами світу з питань перерозподілу капіталу на користь розвинених країн. Сучасна світова фінансова криза 2007-2009 рр. утворилась внаслідок нагромадження великого обсягу фіктивного капіталу у США. Перебіг сучасної фінансової кризи у хронологічному порядку наведено у табл. 1.

Табл. 1. Сучасна світова фінансова криза

Термін	Ключові події, причини та наслідки
Кінець 2006-літо 2007 рр.	Зростання непервернен житлових кредитів неблагонадійними позичальниками в США, яке почалося ще в 2006 р., набуло критичного обсягу на початку 2007 р.
14 березня 2008 р.	Втрачаючи ліквідність п'ятого інвестиційного банку США, Bear Stearns звернувся до Федерального банку Нью-Йорка з проханням про порятунок. Згодом J.P. Morgan погодився придбати Bear Stearns за умов подальшої фінансової допомоги Федерального банку Нью-Йорка. Крах Bear Stearns мав сильний негативний економічний і психологічний ефект на фінансовий ринок.
Вересень 2008 р.	Банкрутство найстарішого американського інвестбанку Lehman Brothers, яке стало найбільшим в історії банківського бізнесу, та продаж Merrill Lynch, спричинило підвищення рівня систематичного ризику, тобто ризику всієї фінансової системи, що призвело до швидкої ланцюгової реакції і втрати вартості всіх фінансових інституцій та довіри до них, значних мультиплікативних негативних ефектів на всі сфери глобальної економіки.
14 вересня 2008 р.	American International Group (AIG), найбільша у світі страхова компанія (із глобальними активами понад 1 трлн дол.), опинилася перед перспективою банкрутства і була вимушена 14 вересня 2008 р. звернутися до уряду США із проханням екстреної допомоги.
Вересень 2008 р.	Навіть ті фінансові інституції, які традиційно працювали з найменш ризикованими інструментами, зазнали величезних несподіваних збитків і опинилися у скрутному становищі. Наприклад, найстаріший американський фонд грошового ринку Reserve Primary Fund з активами у 62 млрд дол. проголо-

	сив 18 вересня 2008 р., що він повинен закритися, оскільки неспроможний повністю розрахуватися із своїми клієнтами. Ці події збільшили паніку та відплив величезних ресурсів із фондів грошового ринку. Тільки протягом 15-19 вересня 2008 р. у США з них було вилучено понад 200 млрд дол.
2009 р.	Монетарна політика США призвела до девальвації долара, закрились десятки крупних банків, у багатьох країнах значно зросло безробіття, рекордні збитки понесли найбільші компанії.
30 листопада 2011 р.	Міжнародне агентство Standard & Poor's знизило рейтинги 15 найбільших фінансових груп США і Європи. У чорному списку були: Barclays, HSBC, UBS, JPMorgan Chase, Goldman Sachs Group і Morgan Stanley. Відібрані шаблі рейтингів S&P віддало двом китайським банкам.
15 січня 2012 р.	Міжнародне рейтингове агентство Standard&Poor's знизило кредитні рейтинги 9 країн Євросоюзу. Чотирьом країнам Євросоюзу – Італії, Іспанії, Португалії та Кіпру – S&P знизило рейтинги відразу на два шаблі. Італії тепер присвоєно той же рейтинг за борговими зобов'язаннями в іноземній валюті, що і Казахстану, він на один ступінь вищий, ніж у Росії. Рейтинг Португалії знизило агентство до "неінвестиційної" категорії.
2 березня 2012 р.	25 з 27 країн Євросоюзу підписали договір про бюджетну стабільність Згідно з документом, за перевищення країною дефіциту бюджету вище 3 % ВВП вводиться система автоматичних санкцій в розмірі до 0,1 % ВВП. Ці кошти, стягнуті з країн Євросоюзу, буде внесено в постійний механізм фінансової стабільності.
9 березня 2012 р.	Греція заручилася згодою переважної більшості інвесторів для найбільшої в історії реструктуризації суверенного боргу. Після завершення обміну боргу борговий тягар Греції, що перевищує 360 млрд євро, має скоротитись приблизно на 100 млрд євро. Інвестори погодилися на списання облігацій у розмірі 53,5 % від номіналу, але з урахуванням більш тривалого терміну погашення і зниженого доходу за купоном реальний обсяг списань може досягти 75 %. Проте міжнародне рейтингове агентство Fitch знизило суверенний кредитний рейтинг Греції від C до RD ("обмежений дефолт").

Криза у США швидко поширилась на інші країни світу та мала важкі економічні наслідки. Природно виникає запитання: чому міжнародна криза ліквідності вплинула на Україну сильніше, ніж на інші країни (табл. 2)?

Табл. 2. Вплив міжнародної кризи ліквідності на окремі країни [4]

Країна	ВВП, % у річному обчисленні, I кв. 2009 р.	Девальвація місцевої валюти відносно долара США
Україна	-20,3	58 % (IV кв. 2008 р.)
Латвія	-18	7,5 % (I кв. 2009 р.)
Естонія	-15,1	3,4 % (I кв. 2009 р.)
Литва	-13,6	6,8 % (I кв. 2009 р.)
Тайвань	-10,2	3,2 % (I кв. 2009 р.)
Сінгапур	-10,1	5,6 % (I кв. 2009 р.)
Росія	-9,5	35 % (жовтень 2008 – березень 2009 рр.)
Словенія	-8,5	
Мексика	-8,2	26 % (IV кв. 2008 р.)
Угорщина	-6,7	23 % (жовтень 2008 – березень 2009 рр.)
Румунія	-6,2	38 % (жов.08-бер.09 рр.)

Чи не основною економічною причиною того, що Україна найбільше постраждала від міжнародної кризи ліквідності є те, що її економіка є дуже відкритою і водночас недостатньо диверсифікованою. Частка експорту становить 50 % ВВП. Це не становило б проблеми, якби не той факт, що експорт країни

здебільшого обмежується невеликою кількістю товарів із низькою доданою вартістю, зокрема металургійною та хімічною продукцією. Частка цих товарів становить понад 50 % у загальному обсязі експорту товарів, тоді, як світовий попит на ці товари має тенденцію до значних змін протягом глобальних бізнес циклів. Ця мінливість зовнішнього попиту призводить до непередбачуваності та нестабільності доходів від експорту. Однак товари з високою доданою вартістю, такі як: машини, устаткування і транспортні засоби, становлять лише 15 % всього українського експорту.

Негативним чинником є також те, що експорт товарів України має вузьку географічну диверсифікацію. До ключових торговельних партнерів України належать лише декілька країн СНД та ЄС. Зокрема сукупна частка Росії, Туреччини, Італії, Польщі, Білорусі та Німеччини разом становить близько половини всього експорту товарів України. Це зумовлює залежність України від вузького кола товарів, що експортуються до невеликої кількості країн.

Негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами за результатами 2011 р. становило 14,197 млрд дол., що на 52,1 % більше, ніж у 2010 р. (9,337 млрд дол.). Згідно з даними Державної служби статистики експорт товарів з України зріс у 2011 р. на 33,1 % – до 68,41 млрд дол., імпорт – на 36 % до 82,607 млрд дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2011 р. становить 0,83, тоді як у 2010 р. – 0,85. Зовнішньоторговельні операції Україна здійснювала з партнерами 222 країн світу. Обсяг експорту в країн СНД становив 38,3 % загального обсягу експорту, Європи – 27 % (зокрема ЄС – 26,3 %), Азії – 25,3 %, Африки – 4,9 %, Америки – 3,7 %. У табл. 3 подано географічну структуру зовнішньої торгівлі України за 2011 р.

Табл. 3. Географічна структура зовнішньої торгівлі України

Країни, континент	Експорт		Імпорт		Сальдо
	млн дол. США	до 2010 р., %	млн дол. США	до 2010 р., %	
Усього	68409,8	133,1	82606,9	136,0	-14197,1
Країни СНД	26178,7	139,7	37212,3	139,4	-11033,7
Інші країни	42231,1	129,3	45394,5	133,3	-3163,4
Європа	18442,3	133,4	27064,7	135,3	-8622,4
Азія	17751,9	129,4	13279,8	132,5	4472,2
Африка	3344,2	110,8	940,6	107,6	2403,6
Америка	2552,3	127,6	3913,8	135,9	-1361,5
Австралія і Океанія	29,8	104,9	193,9	74,2	-164,2

Складено на основі джерела [6].

Сальдо платіжного балансу України, яке визначає дохід від торгівлі країни у товарах та послугах, плюс чистий дохід від орендної плати та дивідендів, чистих трансфертних платежів мінус обов'язкові платежі за кордон, теж за підсумками 2011 р. є від'ємним і становить майже 5,7 млрд дол. (рис.). Усе це створюватиме у 2012 р. додатковий тиск на кредитно-фінансову систему країни. Швидше за все, платіжний баланс України у 2012-му залишиться від'ємним, оскільки зростання вітчизняного експорту буде стримуватись погіршенням через боргову кризу в Євросоні та сповільненням темпів зростання економіки. Так, дефіцит сальдо платіжного балансу України у січні 2012 р. становив 889 млн дол. проти 91 млн дол. у грудні 2011 р. Основною причиною такого погіршення

стало від'ємне сальдо фінансового рахунку платіжного балансу – 1,284 млрд дол. проти профіциту 1,075 млрд дол. у грудні 2011 р. Надходження валюти у 2012 р. по фінансовому рахунку платіжного балансу, незважаючи на проведення Євро-2012 в Україні, за оцінками спеціалістів, навряд чи перевищать показник 2011 р., що спонукатиме Національний банк України витратити свої золотовалютні резерви для підтримання стабільності гривні.

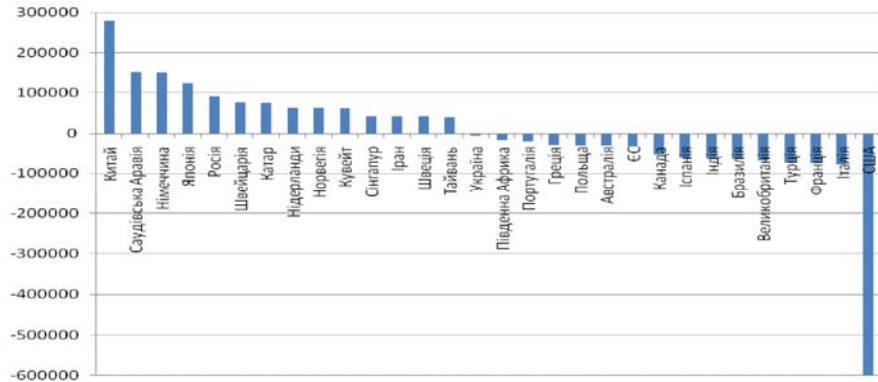

Рис. Платіжний баланс країн світу за 2011 р. (на основі джерела [5])

Основний макроекономічний ризик для України у найближчому майбутньому матиме торгова криза, що охопила високорозвинені країни світу. З табл. 4 легко бачити, що практично всі високорозвинені країни зіткнулись із серйозною проблемою із зростанням сукупного державного боргу, який останнім часом сягнув загрозливих обсягів. Відповідно до міжнародних стандартів і загальноприйнятих показників, оптимальний розмір боргів держави не повинен перевищувати 70 % від річного обсягу валового внутрішнього продукту. У разі перевищення цього рівня держава може втратити фінансову незалежність і стати державою-банкрутом [2]. Згідно із прогнозами експертів, світова економіка буде знижувати темпи зростання у 2012 р. до 3,4 %, тоді як у 2011 р. цей показник становив 4,1 %.

Табл. 4. Сукупний державний борг (у % до ВВП)

Країни	Дефіцит бюджету	Державний борг
США	-10,7	95
Японія	-7,8	205,6
Німеччина	-4,3	84
Франція	-7,1	99
Італія	-4,5	135
Великобританія	-10,4	91
Канада	-5,6	81
Австралія	-4,8	26
Бельгія	-4,2	105
Греція	-10,8	139
Ірландія	-31,3	93
Португалія	-9,8	99
Іспанія	-9,3	78

Особливий вплив на темпи зростання економіки України матиме торгова криза країн Єврозони. На Європу припадає 29 % експорту українських товарів та послуг.

Позитивним аспектом є те, що 2 березня 2012 р. керівники 25 з 27 держав Європейського Союзу підписали договір про бюджетну стабільність. Документ спрямовано на забезпечення більш суворої фінансової дисципліни і подолання боргової кризи в регіоні. Договір передбачає введення правила збалансованого бюджету, який передбачає практично нульовий дефіцит бюджету чи його профіцит у кожній з країн ЄС. Глави європейських держав підписали угоду, покликану встановити більш тісну фінансову взаємодію між членами ЄС та жорсткі обмеження на розміри бюджетного дефіциту. Ці заходи дещо заспокоїли ринки, однак не могли переконати їх у тому, що ситуація залишатиметься стабільною і в майбутньому.

Висновки. Під час формування дієвого механізму забезпечення економічної безпеки України в сучасних умовах потрібно враховувати такі ключові аспекти:

1. Прогнозоване зниження темпів зростання світової економіки у 2012 р., невірність кризи суверенних боргів, яка посилює ризик повернення рецесії в країнах Європи, може зумовити зменшення попиту на українські товари та послуги на зовнішніх ринках у найближчій перспективі. Наприклад, Італія, яка найбільше експортує товарів та послуг у країнах Єврозоюзу, має один із найбільших сукупних державних боргів та дефіцит платіжного балансу у світі.
2. Постійне зростання проблемних кредитів в українській банківській системі несе серйозну загрозу стабільності не лише фінансової системи, але й економіки країни загалом.
3. Експорт країни здебільшого обмежується невеликою кількістю товарів із низькою доданою вартістю, зокрема металургійною та хімічною продукцією. Частка цих товарів становить понад 50 % у загальному обсязі експорту товарів, в той час, як світовий попит на ці товари має тенденцію до значних коливань протягом глобальних бізнес-циклів. З огляду на те, необхідно збільшити питому вагу товарів з високою доданою вартістю, таких як: машини, устаткування та транспортні засоби в українському експорті. Сьогодні цей показник становить лише 15 %. Негативним є також те, що експорт товарів України має вузьку географічну диверсифікацію.
4. Помилковою є думка деяких експертів, що торгова криза країн Єврозони не матиме серйозного впливу на українську економіку, оскільки на Європу припадає лише 29 % експорту українських товарів та послуг. Справа в тому, що по-перше: частка США в українському експорті становить взагалі декілька відсотків, проте падіння фондових ринків у цій країні обернулось згодом справжнім колапсом для української економіки у 2008-2009 рр.; по-друге: євро – друга за використанням резервна валюта у світі та різкі зміни його курсу матимуть непередбачувані наслідки для економік усіх країн; по-третє: реструктуризація боргу Греції з часом може позначитися на українському банківському секторі. Багато європейських банків, які мають дочірні структури в Україні, постраждали при обміні боргів, через що вони можуть не лише знизити активність на українському ринку, але й закрити згодом філіали.

Література

1. Banking Banana Skins 2012. The system in peril // The CSFI survey of bank risk. CSFI Centre for the Study of Financial Innovation. – 40 с. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.pwc.ru/en_RU/ru/banking/assets/CSFI_PwC_Banana_Skins_01-12.pdf.
2. Кириченко О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, С.В. Мелесик // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 8. – С. 223-231.
3. Ревак І. Вплив світової кризи на економічну безпеку держави (на прикладі Болгарії та України) / І. Ревак, М. Зотова, О. Чапран / Львівський ДУ ВС. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Economics/42579.doc.htm.
4. Вплив світової кризи ліквідності на Україну та шлях до економічного відновлення / Позиційний документ Міжнародного фонду Блейзера // Форум з економічного розвитку України. – Вашингтон, США. – 15 жовтня 2009 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.usubc.org/reports/TBFPPositionPaperForum09Ua.pdf>.
5. Сальдо платіжного балансу 2011/ Информационный портал "Статистика стран мира". [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.iformatsiya.ru/tab1/904-saldo-platezhnogo-balansa-2011.html>.
6. Офіційний сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Кишакевич Б.Ю. Ключевые аспекты обеспечения экономической безопасности Украины в контексте мирового финансового кризиса

Рассмотрены основные факторы, которые влияют на формирование эффективного механизма обеспечения экономической безопасности Украины в условиях преодоления отрицательных последствий мирового финансового кризиса 2008-2009 гг. и обострения современного долгового кризиса в Евросоюзе.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, долговой кризис, платёжный баланс, бюджетный дефицит, структура экспорта, диверсификация экспорта.

Kyshakevych B.Yu. Key aspects of Ukrainian economical safety guaranteeing under condition of the world financial crisis

Main factors that influenced an effective mechanism of Ukrainian economical safety guaranteeing under condition of world financial crisis 2008-2009 years and European debt crisis intensifying were discussed.

Keywords: Economical safety, financial safety, dept crisis, balance of payments, budget deficit, export structure, export diversification.

УДК 339.168

**Проф. О.Г. Мельник, д-р екон. наук;
студ. В.С. Хмаренко – НУ "Львівська політехніка"**

МИТНА ЕКСПЕРТИЗА: СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ

Охарактеризовано сутність митної експертизи та визначено місце поняття у митній діагностиці. Окреслено відмінності між митною експертизою та діагностикою. Наведено класифікацію видів митних експертиз, які проводять в Україні. Описано чинну структуру митних експертних підрозділів з деталізацією за територіальним розміщенням та спеціалізацією.

Ключові слова: митна експертиза, суб'єкт та об'єкт експертизи, види митної експертизи.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Серед основних складових митного контролю в різноманітних його проявах є митна експертиза. Часто виникає ситуація, коли потрібно

визначити відповідність митної вартості, зазначеної в декларації фактичним показником об'єкта, визначити хімічний та технічний склад тощо. Тому в практиці Державної митної служби України (ДМСУ) постійно використовують підрозділи митної експертизи. З огляду на непересічну роль митної експертизи у сфері захисту державних інтересів, виникає необхідність в уточненні її змістового та функціонального наповнення, конкретизації різновидів.

Важливим аспектом в організаційній структурі ДМСУ є виокремлення підрозділів митної експертизи, як окремої ланки, що дислокуються в територіальних управліннях. Основне їх завдання – проведення митного дослідження та параметрів товарів, що підлягають перевірці. В роботі митників завжди актуальними залишалась процедура відбору проб товарів, що переміщуються через митний кордон, аналіз супровідної документації та матеріалізованих джерел інформації. Паралельно з товарами, що були виявлені внаслідок перевірок, дослідженню також підлягають контрабандні зразки наркотичних речовин, сильнодіючих отруйних речовин, культурно-історичних цінностей та зброї. Ключовою функцією підрозділів митної експертизи є класифікація товару та коригування його реальної вартості, встановлення походження, екологічної безпеки, хімічного складу тощо.

Аналіз літературних джерел. Згідно зі "Словником іноземних слів", термін "експертиза" походить від латинського "expertus", що означає "досвідчений", "знаючий" [3, с. 588]. Т.М. Коломієць, Н.В. Притульська, О.Л. Романенко визначають експертизу як дослідження якості (споживчих властивостей, нешкідливості, харчової цінності тощо), кількості та відповідності умовам нормативної документації, умовам договору (контракту) партії (або окремого) товару з поданням мотивованого, об'єктивного (незалежного), кваліфікованого висновку [1]. Інша група авторів надає трактування саме поняттю "митна експертиза", розглядаючи його, як спеціальне науково-практичне дослідження, яке проводить експерт з метою вирішення завдань митної справи [2]. У Митному кодексі України законодавець регламентує: "Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо" [4].

Одночасно з поняттям митна експертиза, часто використовують митну діагностику. Через відсутність фахових знань та недостатньої кількості інформації ці поняття часто ототожують, хоча їх зміст відрізняється. Діагностика у перекладі з грецької мови – здатність розпізнавати, ідентифікувати [3]. Діагностику в митній справі розглядають як збір інформації про об'єкт митного огляду та визначення його стану. Результуючим показником діагностики є отримання даних щодо доцільності митної експертизи згідно з існуючими нормами митного законодавства. Отже, експертиза є складовою частиною діагностики, індикатором доцільності провадження адміністративних дій.

Загалом, митну експертизу можна тлумачити у двох аспектах. За першим з них – це є дія державних службовців (митних експертів), згідно з нормами чинного законодавства, що ґрунтується на виконанні ними службових обов'язків. Серед основних нормативних документів, що регламентують їх діяльність, можна виділити: Конституцію України [7], Митний кодекс України [4], а також інші нормативні акти, ключове місце серед яких посідає Постанова